

STANJE I TENDENCIJE IZVOZA ŠLJIVE IZ REPUBLIKE SRBIJE

Vlahović Branislav ¹, Zdravković Zorica ²

Rezime

Šljiva je nacionalno voće u Republici Srbiji, koja se prema ostvarenoj proizvodnji svrstava u red najvećih svetskih proizvođača. U strukturi svetske proizvodnje učestvuje sa 4,7% i nalazi se na trećem mestu, iza Kine i Rumunije (2014.). U evropskoj proizvodnji učešće je daleko značajnije i iznosi 18%, u nekim godinama Srbija je i najveći evropski proizvođač. Međutim, ova značajna vrsta voća danas nema ni približno privredni značaj koji je nekada imala. U radu je analiziran izvoz sveže šljive iz Republike Srbije u periodu 2006-2015. godine, vrednosno, količinski i po zemljama odredišta. Na osnovu ostvarenih trendova izvršeno je predviđanje izvoznih parametara do 2018. godine. Prosečna izvezena količina sveže šljive iznosila je 23,8 hiljata tona, po prosečnoj ceni od 564,7 dolara/toni, što je rezultiralo ukupnom vrednošću izvoza od 13,5 miliona US dolara prosečno godišnje. U odnosu na prosečnu proizvodnju izvozi se oko 5,5%. Izvoz sveže šljive ostvaruje neznatan rast po stopi od 0,88 %, u odnosu na ukupnu proizvodnju čija je stopa negativna 2,42%. U narednom periodu, na bazi ispoljenog trenda, očekuje se pad količina, ali porast cena i vrednosti izvoza sveže šljive. Najveći izvoz ostvaruje se u Rusiju, koja je apsorbirala skoro dve trećine ukupnog izvoza.

Ključne reči: Sveža šljiva, Republika Srbija, izvoz, destinacija izvoza

STATE AND TRENDS OF PLUM EXPORTS FROM THE REPUBLIC OF SERBIA

Vlahović Branislav ¹,
Zdravković Zorica ²

Summary

The plum is the national fruit in the Republic of Serbia. According to the realized production of plums, Serbia ranks among the world's largest producers. Serbia accounts for 4.7% of the world plum production, taking the third place, behind China and Romania (2014). Serbia's share in the European production is far more significant, as Serbia accounts for 18%, and in some years it is the largest European producer of plums. However, this important fruit species today is not even remotely economically significant as it once was. This paper analyzes the export of fresh plums from the Republic of Serbia in the period 2006-2015, in terms of the value and the volume of export and its countries of destination. On the basis of the realized trends, the paper presents a forecast of export parameters by 2018. The average quantity of exported fresh plums amounted to 23.8 thousand tonnes, at an average price of 564.7 US dollars/tonne, resulting in a total value of export of 13.5 million US dollars on average on the annual basis. Compared to the average production, about 5.5% is exported. There is slight growth of export of fresh plums at the rate of 0.88% compared to the total production, the rate of which is negative 2.42%. In the following period, based on the realized trend, it is expected that the quantity of export will decrease, while the price and the value of fresh plum export will rise. The greatest share of Serbian export is to Russia, which has absorbed nearly two-thirds of total export.

Key words: areas, fruit production, Serbia, Vojvodina, trends

¹ Prof. dr Branislav Vlahović, red. profesor, Poljoprivredni fakultet, Novi Sad, Trg Dositeja Bradovića 8, 21000 Novi Sad, Email: vlahovic@polj.uns.ac.rs

² Dipl. inž. Zorica Zdravković, savetodavac za agroekonomiju, PSSS Kraljevo, Kraljevo

¹ Prof. Branislav Vlahović, PhD, full professor, faculty of Agriculture, Novi Sad

² Zorica Zdravković, BSc, Agricultural Economics Consultant, PSS Kraljevo

1 Uvod

Predmet istraživanja jeste analiza kretanja izvoza sveže šljive iz Republike Srbije u vremenskom periodu od 2006-2015. godine. Takođe, urađena je analiza i predviđanje kretanja najvažnijih parametara izvoza za period do 2018. godine. Osnovni zadatak odnosi se na kvantifikovanje nastalih promena i definisanje najznačajnijih faktora koji su doprineli ispoljenom kretanju. Cilj rada jeste i analiza izvoza po zemljama odredišta i regionalnim ekonomskim grupacijama, kao i predlog mera za povećanje izvoza.

Ovu problematiku istraživali su, pored ostalih, i sledeći autori: Milić i Vlahović (1996.), Hartmann (2001.), Ševarlić i Đilas (2002.), Vlahović, Milić, Lukač (2002.), Milić, Prenkić, Vlahović (2002.), Milić i sar. (2004.), Vlahović, Milić, Radojević (2005.), Mihailović i sar. (2008.), Živkov i sar. (2012.), Maksimović (2012.), Vlahović (2015.), Keserović (2016.), Nikolić i sar. (2016.), Tomašević (2016.). Koester i Zarić (2009.) ukazuju na sve veći značaj za međunarodnu trgovinu voća netarifnih ograničenja, tehničkih, sanitarnih i fitosanitarnih prepreka. Uzroci za njihovo postojanje su zaštita i bezbednost zdravlja ljudi, zaštita biljaka i životinja i zaštita životne sredine. Prilikom izvoza i zbog velike osetljivosti voća, propisane mere izuzetno je važno poštovati.

Voćarska proizvodnja predstavlja značajnu privrednu delatnost u Republici Srbiji, odvija se na oko 200 hiljada hektara, što čini blizu 4% ukupnih obradivih površina. U strukturi ukupne proizvodnje voća šljiva apsolutno dominira. Zahvaljujući povoljnim agroekološkim uslovima u Srbiji šljiva može uspešno da se gaji, na što ukazuje duga tradicija proizvodnje i prerade šljive, kao i zainteresovanost poljoprivrednika za bavljenje ovom proizvodnjom.

2 Izvori podataka i metod rada

Istraživanje se zasniva na obradi sekundarnih podataka, uz primenu standardnih statističko-matematičkih metoda. Intenzitet kretanja promena kvantifikovan je izračunavanjem stope promena, primenom funkcija sa najprilagođenijim linijama trenda, originalnim podacima. Stabilnost izvoza računata je primenom koeficijenta varijacije. Izvor podataka čini baza zavoda za statistiku Republike Srbije za period od 2006. do 2015. godine. Za međunarodno tržište korišćeni su podaci FAO i International Trade Centar. Na osnovu ostvarenih trendova u analiziranom vremenskom periodu izvršena je ekstrapolacija trenda predviđanja izvoza sveže šljive za period do 2018. godine. Najvažnije pojave prikazane su u vidu tabela i grafikona.

3 Rezultati istraživanja i diskusija

U svetu se godišnje proizvede oko 12 miliona tona šljive, najveći proizvođač je Kina, slede Rumunija, Republika Srbija, Čile i Turska. Republika Srbija u sve-

svetskoj proizvodnji učestvuje sa 4,1% (2014.). U istraživanom vremenskom periodu prosečna površina u Republici Srbiji na kojoj se gaji šljiva iznosila je 77,9 hiljada hektara, dok je prosečna proizvodnja iznosila 430,8 hiljada tona uz ostvarenu tendenciju pada po stopi od 2,42% godišnje. Najveća proizvodnja ostvaruje se u regionu Šumadije i Zapadne Srbije koji daje nešto više od polovine ukupne proizvodnje šljive u Republici Srbiji (57%), sledi region Južne i Istočne Srbije (27%), region Vojvodine (10%) i region grada Beograda sa 6%. Posmatrano po okruzima najveća proizvodnja ostvaruje se u Kolubarskom okrugu (opštine: Valjevo, Lajko-vac, Ljig, Mionica, Osečina i Ub), koji daje skoro 20% ukupne domaće proizvodnje.

Na obim ostvarene proizvodnje delovalo je mnoštvo činilaca: ekstenzivna proizvodnja na seoskim domaćinstvima, pretežno za sopstvene potrebe. Veoma mali deo proizvođača je tržišno orijentisan. Savremena plantažna proizvodnja malo je zastupljena, ali ono što ohrabruje ima tendenciju rasta. Proizvođači se u velikoj meri nepridržavaju odgovarajuće agrotehnike proizvodnje. Nepovoljna je struktura sortimenta, niski su i oscilirajući prinosi koji često puta ne mogu da obezbede rentabilnost proizvodnje. Kapaciteti za čuvanje i preradu imaju, uglavnom, zastarelu opremu i tehnologiju. Loša je organizovanost proizvođača u cilju postizanja veće proizvodnje, slab je uticaj na izvoznike. Prisutno je odsustvo pristupa marketinškog koncepta na međunarodnom tržištu i mnogobrojni drugi.

Autohtone rakijske sorte polako prepuštaju vodeće mesto u strukturi šljivarstva sortama kao što su čačanska lepotica, stenlej i čačanska rodna. U manjoj meri prisutne su i čačanska rana, timočanka i čačanska najbolja. Ono što se u šljivarstvu naše zemlje godinama ne menja jeste dominacija, a slobodno se može reći i isključivo korišćenje, sejanca džanarike kao podloge, sa velikom raznolikošću njenih tipova (Nikolić i Rakonjac, 2007.).

Za dalji razvoj ove proizvodnje neophodno je primeniti odgovarajuću tehniku i tehnologiju gajenja i prerade. Suštinski problem leži u zastareloj tehnologiji proizvodnje uz nedostatak edukacije poljoprivrednih proizvođača. Izostaje kvalitetna podrška države malim proizvođačima radi podizanja modernih zasada koji uz primenu pune tehnologije daju visoke prinose (<http://www.kombeg.org.rs/>).

Međunarodni promet šljive iznosi oko 700 hiljada tona i u isti dospevaju relativno male količine od 6% ukupne svetske proizvodnje. Razlog tome je što se velika količina preradi u u razne vrste prerađevina – pekmez, kompot, rakiju, suhu šljivu i dr. Najveći svetski izvoznici su Španija, Italija, Čile, Belorusija i Turska (2015.). Republika Srbija sa ostvarenim izvozom nalazi se na 21 mestu u svetu. Najveći svetski uvoznici su Nemačka, Rusija, Belorusija, Francuska i Velika Britanija (<http://www.intracen.org/>).

Prosečan izvoz šljive iz Republike Srbije u navedenom periodu iznosio je 23,8 hiljada tona. Minimalna izvezena količina iznosila je 16,4 hiljade tona (2006.), dok je maksimalno izvezena količina iznosila 33 hiljade tona (2013.).

Evidentno je da su prisutne značajne varijacije dinamike tempa kretanja izvoza sveže šljive po pojedinim godinama. Izvoz se iz godine u godinu posmatranog perioda smanjivao prosečno po za 104,2 tone. Istovremeno proizvodnja se smanjivala znatno intenzivnije, u proseku za 9.860 tona godišnje. Razlozi smanjenja proizvodnje jesu krčenje, uglavnom starih zasada zbog bolesti šarke šljive, niske otkupne cene, finansijska nestabilnost proizvođača, kao i promene u spoljno-trgovinskoj politici zemalja EU i Ruske Federacije (naročito 2015. godine zbog promene zakona). Pored izvoza sveže šljive izvozi se i oko pet hiljada tona suve šljive.

Prosečna ostvarena vrednost izvoza iznosila je 13,4 miliona US dolara. Minimalna ostvarena vrednost izvoza iznosila je 4,4 miliona dolara (2006.), dok je maksimalna iznosila 20,9 miliona \$ (2013.). Vrednost izvoza sveže šljive rasla je po dosta značajnoj stopi od 11,7%. To ukazuje da je na vrednost izvoza veći uticaj imala izvozna cena u odnosu na izvezene količine. Prosečna izvozna cena za istraživani vremenski period iznosila 565 US dolara po toni. Minimalna cena iznosila je 270 dolara i ostvarena je 2006. godine, a maksimalna 806 dolara (2011.). Trend kretanja izvozne cene iznosio je 10,7% godišnje (tabela 1). Osnovni razlog značajnog variranja izvozne cene jeste dosta nestabilna situacija na međunarodnom tržištu, sa izraženim oscilacijama ponude i tražnje.

Koeficijenti varijacije izvoza u posmatranom periodu veoma su visoki, što ukazuje na izuzetnu varijabilnost svih analiziranih parametara (tabela 1.).

Tabela 1. Parametri izvoza sveže šljive iz Republike Srbije (2006-15.)

Table 1. Parameters of fresh plum export from the Republic of Serbia (2006-15)

Parametri	Prosečna vrednost pojave	Stopa promene (%)	Koeficijent varijacije (%)
Količina, 000 tona	23,8	0,88	21,1
Vrednost, miliona \$	13,4	11,7	33,9
Izvozna cena, \$/toni.	565	10,7	31,1

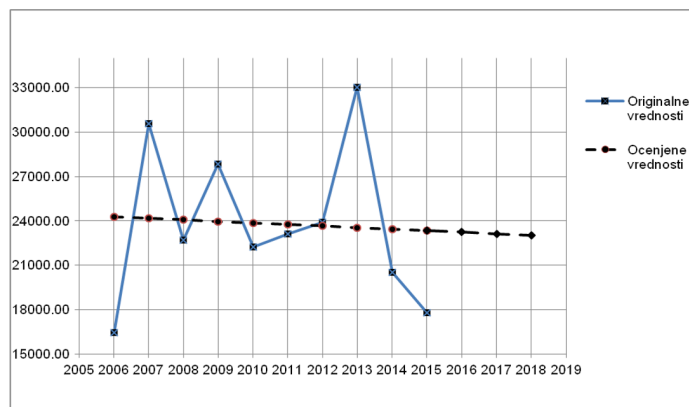
Izvor: obračun autora na bazi www.stat.gov.rs

Kretanje izvozne cene sveže šljive u posmatranom periodu nije sve vreme pratilo kretanje količine i vrednosti. Količine i vrednost izvoza opadali su 2008. i 2014. godine, a cene su rasle. U 2010. godini količina je opala, vrednost i cene rasle. Kada se ekstrapolira izvozna količina sveže šljive iz prethodnog perioda u naredne tri godine može se uočiti da će doći do neznatnog pada izvoza sveže šljive (grafikon 1).

Analizirajući regionalna odredišta izvoza šljive uočava se da deset zemalja apsolutno dominiraju u strukturi izvoza (tabela 2). Navedene zemlje apsorbuju 93,4% ukupnog izvoza sveže šljive iz Republike Srbije. U istraživanom periodu izvoz je bio usmeren u 31 zemlju sveta. Najveći izvoz usmeren je na tržište Rusije, prosečno 14,3 hiljade tona, što čini 60,0% ukupnog izvoza. Rusija predstavlja jednog od najvećeg svetskog uvoznika šljive sa prosečnim količinama između 80 i 100 hiljada tona. U strukturi ruskog uvoza Republika Srbija učestvuje sa oko 17% i nalazi se na trećem mestu, iza Španije i Turske. Sporazum o slobodnoj trgovini i ekonomske sankcije Rusije prema EU uticali su na ostvarene izvozne rezultate. Sporazum o slobodnoj trgovini Rusije i Srbije (tada SRJ) potpisan je 2000. go-

dine. Prema njemu veći deo roba oslobođen je carine koja je na srpsku robu pre toga iznosila oko 25%. Sporazum propisuje da se za robu, za koju se može dokazati da je poreklom iz Srbije (koja ima više od 50% sadržaja iz Srbije), u skladu sa principima Svetske trgovinske organizacije, primenjuje carina od 1% kada je namenjena za tržište Rusije. Za uvoz određenih prehrambenih proizvoda neophodne su uvozne dozvole, koje odobrava Ministarstvo za spoljnoekonomske poslove (*MINFER*). Svi agroindustrijski proizvodi koji se uvoze moraju biti usaglašeni sa tehničkim, bezbednosnim i standardima kvaliteta Ruskog državnog komiteta za standarde (*GOSSTANDARD*). Prilikom izvoza sveže šljive u Rusiju najveći problemi vezani su za dozvoljene granice pesticida koje su niže nego u Evropskoj uniji, a naši propisi su usklađeni sa evropskim, takođe, bitna je i veličina (krupnoća) plodova, a naši su ispod tražene kalibraže, kontinuitet isporuke koji zahtevaju tamošnji kupci i sl. Zbog mogućnosti koje postoje na ovom tržištu neophodna je strateška uloga države, pre svega u domenu podsticaja proizvodnje, kako bi se u budućnosti količine koje se mogu izvoziti u tu zemlju povećavale. Evidentno je da su veće količine izvezeno u zemlje regiona (Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Bugarska, Hrvatska..).

STANJE I
TENDENCIJE
IZVOZA ŠLJIVE
IZ REPUBLIKE
SRBIJE

Izvor: obračun autora na bazi www.stat.gov.rs

Grafikon 1. Trend i predviđanje izvoza sveže šljive iz Republike Srbije (2006-2018.)

Figure 1. Trend and forecast of fresh plum export from the Republic of Serbia (2006-2018)

Tabela 2. Zemlje najveći uvoznici sveže šljive iz Republike Srbije (2006-2015.)

Table 2. Largest importers of fresh plums from the Republic of Serbia (2006-2015).

Zemlja	Prosečna vrednost pojave (000 tona)	Učešće u strukturi izvoza (%)	Stopa promene (%)
Rusija	14,3	60,05	12,9
Bosna i Hercegovina	3,1	12,9	-22,5
Češka Republika	1,2	5,1	-2,2
Crna Gora	0,7	2,7	16,9
Bugarska	0,6	2,4	-
Švajcarska	0,5	2,2	6,1
Nemačka	0,5	2,2	-2,3
Austrija	0,5	2,1	-
Slovačka	0,5	2,0	-
Hrvatska	0,5	2,1	-4,5
Ostale	1,3	6,6	-
Ukupno:	23,8	100,0	0,88

Izvor: obračun autora na bazi www.stat.gov.rs

Analizirajući izvoz po ekonomskim regionalnim grupacijama evidentno je da dominiraju istočno evropske zemlje sa 60,5%, (odnosno Rusija sa 60,0%), slede zemlje Evropske unije sa 21,7%, zemlje CEFTA sporazuma sa 17,6% i ostale zemlje sa neznatnim učešćem od 0,27%.

Da bi se poboljšala proizvodnja i plasma šljive na međunarodnom tržištu neophodan je udružen nastup proizvođača, podizanje novih savremenih zasada i primena standarda kvaliteta. I dalje se pretežno gaje stare autohtone sorte ograničene upotrebne vrednosti, a da bi šljiva bila konkurentna na svetskom tržištu potrebne su novije sorte za određene namene (<http://www.stips.minpolj.gov.rs/>).

Tomašević (2016.) navodi da bi se poboljšale mogućnosti za izvoz šljive na međunarodno tržište neophodna je finansijska pomoć države za podizanje novih, intenzivnih zasada, ali i povoljno kreditiranje tekuće proizvodnje. Pored toga neophodno je da sortiment bude kvalitetan, sa visokim potencijalom za rodnost i tolerantan prema bolestima i štetočima. Ukazuje takođe, i na neophodnost primene koncepta marketinga. Važno je ispoštovati stroge procedure branja, pakovanja, utovara, transporta, osavremeniti ambalažu, ispoštovati ugovore, ponuditi dovoljne količine koje će se isporučivati kontinuirano, sa akcentom na kvalitet proizvoda u skladu sa standardima. Bitno je imati konkurentne proizvode, što se postiže povećanjem produktivnosti, i to kroz primenu novog znanja, investicije i povećanje efikasnosti, a u dužem vremenskom periodu rast konkurentnosti. Da bi Republika Srbija imala stabilan rast izvoza trebalo bi u budućnosti, da odgovarajućim merama agrarne politike, podstiče podizanje novih, savremenih zasada poboljšanog sortimenta, novih hladnjača sa savremenom tehnologijom (ULO), radi na unapređenju kvaliteta proizvoda, unapređenju prerađivačke industrije, stvaranju modernog dizajna pakovanja, stvaranju brendova - šljive sa zaštićenim geografskim poreklom.

Rejonizacija zemljišta i usitnjenost poseda predstavljaju prepreku za povećanje proizvodnje. Mihailović i sar. (2008.) navode da je ključni problem nedostatak visokih tehnologija za kvalitetno čuvanje voća. Skladišnih i proizvodnih kapaciteta ima dovoljno, ali su većinom neupotrebljivi. Hladnjače su različito pozicionirane pa dolazi do velikih gubitaka u transportu i uglavnom se nalaze u privatnom vlasništvu, a istovremeno mali broj hladnjača poseduje HACCP sistem kvaliteta. Pretnju predstavlja tehnološka zastarelost i prisutni monopol hladnjača na tržištu. Istovremeno, nijedna hladnjača nema zatvorenu liniju, od proizvodnje i prerade do plasmana finalnog proizvoda na tržište. Najveći problem za opstanak hladnjača je neispunjavanje standarda proizvodnje.

Ogromnu energiju i rad potrebno je usmeriti u pravcu rejonizacije šljivarske proizvodnje, državne i regionalne podrške robnim proizvođačima u odgovarajućim regionima gajenja, stvaranja tržišnih lanaca proizvodnje, prerade i prodaje šljive i proizvoda od šljive, razvoju novih proizvoda od šljive, razvijanje robnih marki i proizvoda sa zaštićenim geografskim poreklom, udruživanje i zajednički nastup na tržištu, što bi obezbedilo odgovarajuće količine kvalitetnih proizvoda praćene kontinuitetom isporuke, jer je neorganizovanost glavna karakteristika u šljivarstvu Srbije (Nikolić i sar. 2012.).

Zaključak 4

Rezultati istraživanja ukazuju na sledeće zaključke:

Prosečna površina na kojoj se gaji šljiva u Republici Srbiji iznosila je blizu 79 hiljada hektara, prosečna ostvarena proizvodnja iznosila je 430,8 hiljada tona, uz prinos od 5,4 tone po hektaru. U svetskoj proizvodnji Republika Srbija nalazi se na trećem mestu, iza Kine i Rumunije, sa učešćem od 4,1% (2014.).

Prosečan izvoz sveže šljive iz Republike Srbije iznosio je 23,8 hiljada tona, uz trend neznatog rasta (stopa promene 0,88%). U izvoz dospevaju relativno male količine od svega pet posto ukupne domaće proizvodnje. Pored izvoza sveže šljive izvozi se i oko pet hiljada tona suve šljive. Ostvarena vrednost izvoza iznosi 13,5 miliona dolara uz prosečnu izvoznju cenu od 565 dolara po toni. Na bazi ekstrapolacije trenda za period od 2016-2018. godine predviđa se neznatno smanjenje izvezenih količina, uz porast vrednosti i izvozne cene sveže šljive.

Najveći izvoz sveže šljive iz Republike Srbije usmeren je u Rusiju, prosečno 14,3 hiljade tona, odnosno 60% ukupnog izvoza. Slede Bosna i Hercegovina sa 12,9% i Češka Republika sa 5,1% izvoza.

Analizirajući izvoz po ekonomskim regionalnim grupacijama evidentno je da dominiraju istočno evropske zemlje sa 60,5%, (odnosno Rusija sa 60,0%), slede zemlje Evropske unije sa 21,7%, zemlje CEFTA sporazuma sa 17,6% i ostale zemlje sa neznatnim učešćem od 0,27%.

Da bi se poboljšala proizvodnja i plasman šljive na međunarodnom tržištu neophodan je udružen nastup proizvođača, podizanje novih zasada i primena standarda kvaliteta. Da bi šljiva iz Srbije bila konkurentna na svetskom tržištu potrebne su novije, savremene sorte krupnog ploda, visok kvalitet, bolje promotivne aktivnosti i konkurentna cena.

Literatura 5

1. Hartmann, V. (2001): Asortiman šljive i zahtevi evropskog tržišta, Zbornik sa savetovanja: Proizvodnja, prerada i plasman šljive i proizvoda od šljive, Koštunici.
2. Koester, U., Zarić, V. (2009): Trgovina poljoprivredno-prehrambenim proizvodima - principi i politika, Univerzitet u Beogradu, Poljoprivredni fakultet, Beograd.
3. Maksimović, Branka (2012.): Primena marketing koncepcije u funkciji unapređenja izvoza voća i prerađevina iz Republike Srbije, disertacija, Ekonomski fakultet, Subotica.
4. Mihailović, B., Simonović, Z., Cvijanović, D. (2008). Voćarsko-vinogradarska proizvodnja u Srbiji. Ekonomika Niš, Ekonomski fakultet u Nišu, Društvo ekonomista „Ekonomika“ Niš, br. (5-6).

STANJE I
TENDENCIJE
IZVOZA ŠLJIVE
IZ REPUBLIKE
SRBIJE

5. Milić, D., Prenkić, R., Vlahović, B., (2002.): Ekonomski efekti proizvodnje šljive, savetovanje: Dani šljive, Koštunići.
6. Milić, D., Prenkić, R., Vlahović, B., Ođalović, A., (2004.): Ekonomska efikasnost u proizvodnji šljive, Agroznanje, broj 2., Banja Luka, Bosna i Hercegovina.
7. Milić, D., Vlahović, B. (1996): Tendencije i projekcija razvoja proizvodnje šljiva i prerađevina u Srbiji, Agroekonomika, Broj 24-25, Novi Sad.
8. Nikolić, D., Keserović, Z., Magazin, N., Paunović, S., Miletić, R., Nikolić, M., Milivojević, J. (2012.): Stanje i perspective razvoja voćarstva u Srbiji, Zbornik radova i apstrakata, 14 kongres voćara i vinogradara Srbije sa međunarodnim učešćem, Vrnjačka Banja.
9. Ševarlić, M., Đilas, J. (2002): Plasman šljive i proizvoda od šljive na domaćem i inostranom tržištu: stanje i mogućnosti poboljšanja, Zbornik radova sa savetovanja: Proizvodnja, prerada i plasman šljive i proizvoda od šljive, Koštunići.
10. Tomašević, D. (2016.): Stanje i mogućnosti proizvodnje i izvoza voća iz Srbije, doktorska disertacija, Univerzitet u Kragujevcu, Agronomski fakultet, Čačak.
11. Vlahović, B. (2015): Tržište agroindustrijskih proizvoda - specijalni deo, Univerzitet u Novom Sadu, Poljoprivredni fakultet, Novi Sad.
12. Vlahović, B., Milić, D., Lukač, Mirjana, (2002.): Proizvodnja i prerada šljive u Republici Srbiji, savetovanje: Dani šljive, Koštunići.
13. Vlahović, B., Milić, D., Radojević, V., (2005.): Osnovne karakteristike međunarodnog prometa suve šljive, Zbornik radova, X savetovanje o biotehnologiji sa međunarodnim učešćem, Čačak.
14. Živkov i sar. (2012.): Analiza trendova u proizvodnji i trgovini poljoprivrednih proizvoda iz Vojvodine u odnosu na proizvodnju i trgovinu u Srbiji, regionu EU i svetu, Program: „Fond za promociju izvoza poljoprivrednih proizvoda“ – APF red. broj JNMV 19/2012

Sajtovima pristupljeno: novembar 2016.

1. www.stat.gov.rs.

2. http://www.kombeg.org.rs/aktivnosti/zadruzni_savez/izvoz_sljiva_u_Rusiju.

3. <http://www.stips.minpolj.gov.rs/>

4. <http://www.intracen.org/>

Primljen/Received: 02.12.2016.

Prihvaćen/Accepted: 12.12.2016.

Departman je u okviru Fakulteta naučno-obrazovna institucijasa dugom tradicijom i velikim naučnoistraživačkim iskustvom. U Departmanu radi dvadesetak naučnih radnika, uglavnom uglednih profesora i mladih talentovanih i perspektivnih saradnika.

Departman je organizator i realizator, zajedno sa kolegama sa drugih departmana, osnovnih studija agroekonomskog smera i smera za agroturizam i ruralni razvoj, kao i master i doktorskih studija iz ovih oblasti.

Departman je ovlašćena institucija za procenu vrednosti kapitala preduzeća i drugih subjekata iz agrobiznisa. Pored toga, uspešno radi i studije ekonomske isplativosti (fisibility studies), biznis plan, marketinška istraživanja i analizu tržišta, studije razvoja vodoprivrede, ekonomske, ekološke i agroekonomske ekspertize, studije upravljačko-organizacionog i finansijskog restrukturiranja, ocenu boniteta preduzeća, računovodstvenu reviziju, statističke, demografske i sociološke studije, informatičke, konsultantske i savetodavne usluge, kao i projekte ruralnog razvoja.

Departman je moderna naučna ustanova koja raspolaže kadrovima, kapacitetima, znanjem, iskustvom, tačnim i pravovremenim informacijama, moćnim pojedincima i uspešnim timovima. Naše ime i naše preporuke se respektuju i uvažavaju. Na tržištu intelektualnih usluga, iz svojih oblasti, Departman je jedna od naših vodećih, kompetentnih i cenjenih naučno-obrazovnih kuća.

UNIVERZITET U NOVOM SADU
POLJOPRIVREDNI FAKULTET
**DEPARTMAN ZA EKONOMIKU POLJOPRIVREDE
I SOCIOLOGIJU SELA**

21000 Novi Sad, Trg Dositeja Obradovića br. 8
Tel: +381 21 458 138, +381 21 475 02 76, Faks: 021 63 50 822
E-mail: redakcija@agroekonomika.rs